

Szerkeszette:
BOTOS MÁTÉ



**A POLITIKA
REPREZENTÁCIÓJA
A KORTÁRS
KÖNNYŰZENÉBEN**

**A politika reprezentációja
a kortárs könnyűzenében**

A politika reprezentációja a kortárs könnyűzenében

Szerkesztette:
Botos Máté



PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM

A kiadvány a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Nemzetközi és Politikatudományi Intézetének támogatásával jelent meg.

© Szerzők és Szerkesztő, 2020

© L'Harmattan Kiadó, 2020

© Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2020

ISBN 978-963-414-575-2

A kiadásért felel Gyenes Ádám.

A kiadó kötetei megrendelhetők, illetve kedvezményel

megvásárolhatók: L'Harmattan Könyvesbolt

1053 Budapest, Kossuth L. u. 14-16.

Tel.: +36-1-267-5979

harmattan@harmattan.hu

www.harmattan.hu

webshop.harmattan.hu

Tartalom

Előszó	7
CSATÁRI BENCE A Táncdal- és Sanzonbizottság tündöklése és bukása – Politikai megfontolások a kádári könnyűzenei cenzúrában	11
PINTÉR KÁROLY János, a király? Az István, a király politikai olvasatai	24
FEKETE BALÁZS Politikai hagyomány és posztjugoszláv underground: az ellenállás hagyománya	45
SALÁT GERGELY Pop, politika, propaganda Kínában	54
TÓTH ESZTER ZSÓFIA A Kádár-korszak ábrázolásai a kortárs zenében	87
KŐSZEGHY MIKLÓS Néhány gondolat a vadászatról – esszékísérlet	94
STUMPF ANDRÁS A Cseh Tamás-egyenlet	103
PINTÉR MELINDA Trump-adminisztráció zenei kritikája – A protest-dalok legújabb virágkora az Egyesült Államokban	108
FEJES JÁNOS Nemzeti romantikával a globalizáció ellen – A kereszténység előtti Európa és az extrém metal esete	117

BOTOS MÁTÉ

A Sztárcsinálók, avagy a musical mint a politikai szatíra
eszköze a késő Kádár-kori Magyarországon

129

GYULAI ATTILA

Politikai teológia a black metalban

149

A kötet szerzői

173

Nemzeti romantikával a globalizáció ellen – A kereszténység előtti Európa és az extrém metal esete

FEJES JÁNOS

Bevezetés

Nemzeti romantika, globalizáció, extrém metal. Három olyan kifejezés, amelyek első hallásra meglehetősen távol esnek egymástól, ha azonban a felszínt elhagyva közelebb lépünk hozzájuk, igen hamar rálelhetünk egymással való szoros összefüggésükre. A XXI. század elejének tudományossága (főként az USA-ban és Nyugat-, illetve Észak-Európában) egyre tágabb teret enged a heavy és extrém metal néven ismert, mára világméretűvé vált szubkulturális rendszer vizsgálatának. Előadásomban és most dolgozatomban is a címben említett három jelenség kapcsolódási pontjaira szeretnék vázlatosan rámutatni.

Szükségszerű nagyobb teret szentelni az egyes alapvetésként beemelő fogalmak kontextualizálásának, hiszen jelen esetben mindegyik speciális értelemben szerepel. Ezután rövid történeti, demográfiai és esztétikai áttekintésen keresztül megismerkedünk az extrém metallal, amely színtere a vizsgálatnak, majd mindezek utána levonunk néhány következtetést, tágabb értelmezési tartományba helyezvén a megvilágított anyagot. Kezdjük hát a három alapfogalom közül kettő rövid magyarázatával!

Nemzeti romantika és globalizáció

Nemzeti romantika: adott földrajzi-kulturális egység idealizált régmúltjának romantizált elemei (történelem, legenda, mítosz stb.). Az előbbi meghatározásnak tulajdonképpen minden építőkövéje külön magyarázatot

érdemelne. Mivel elsősorban Európa pre-keresztény világára fogunk fókuszálni, ezért értelmetlen valóban *nemzeti* romantikáról beszélni, hiszen mindazon kulturális jelenségek, amelyek szóba kerülnek, bőven megelőzik a keresztény Római Birodalom bukását előremozdító nagy népvándorlásokort és ezzel a középkori államfejlődés időszakait (még olyan esetekben is, mint pl. a skandináv-germán hagyomány, hiszen Észak-Európa a 800-as évek végéig, a 900-as évek elejéig a kereszténység terjedéséből kimaradt). Természetesen az egyes esetenként megidézendő antik kultúrkörök (kelták, vikingek stb.) elsősorban a XIX. századi romantika hatására élő(bb) hagyománnyá válhattak, mint korábban. Innen kölcsönzöm tehát a kifejezést, hiszen ahogyan a két századdal korábbi művészetek is torzítva, idealizáltan jelentették meg földrajzi őseik világát, úgy most is rengeteg áttételen keresztül, sajátos értelmezésben fognak feltűnni az egyes elemek (főként a történelem és a mitológia határán mozogva), sok szempontból a filológusi és történeti objektivitást figyelmen kívül hagyva.¹

Globalizáció: a globalizáció első letéteményese a kereszténység és egyházai, amely a hit erőszakos terjesztésével (középkor, illetve a korai újkor) közös hálót épített ki a nyugati kultúra népei számára, Európában és Amerikában egyaránt.² Már most érdemes megelőlegeznem, hogy az 1968-as események, az általuk beindított vallási változások, tehát a nyugati (judeo-) keresztény alapok elleni forradalom egyik termékének is nevezhető a heavy és az extrém metal, amely a nyugati erkölcsöt és társadalmi berendezkedést (is) meghatározó egyházak ellen lép pástra, bizonyos új vallási mozgalmakhoz és New Age-kultuszokhoz hasonulva a kereszténység előtti Európát éltetve. A globalizáció tehát nem a jelen kulturális sokszínűségének feloldódását jelenti, hanem egy a múltba projektált folyamat eredményét, amely szerint a kereszténység eltüntette a két évezreddel ezelőtti vallási palettát.

Extrém metal

Az extrém metal pedig nem más, mint az 1970-es évek elején létrejött heavy metal 1980-as években radikalizálódó alműfajhalmaza, amelyen belül

¹ Ezzel valójában *romantizálva* tárgyukat.

² A definíció nyilvánvalóan a globalizáció speciális értelmét tárja elénk, amely nem összekeverendő a multikulturalizmus által is képviselt irányokkal, illetve a gazdasági, nyelvi, kulturális globalizációval.

olyan beszédes nevű zsánerekkel találkozunk, mint a black, a death, a doom vagy a thrash metal. Ez a tételmondat jellegű meghatározás megint csak sok kifejtésre szoruló elemet tartalmaz, lássuk tehát röviden azt a szociokulturális környezetet, amelyben létrejött a *nehéz fém*. Az 1970-es évek hanyatló brit iparvidékén, Birminghamben alakult meg az első banda, amely a mai napig egyenlő a heavy metallal: a Black Sabbath. Az átalakuló ipari termelés, az új módszerek és a gazdaság hullámválsága az 1960-as évek végére a brit munkásosztály tetemes százalékát taszította a munkanélküliségbe, a kilátástalanságot valósággá téve sok fiatal számára is.³ Minde mellett a blues által képviselt, a beat optimizmusát (lásd korai Beatles) elvető melankólia kiegészítve a rock'n'roll energiájával (lásd The Rolling Stones) és a torzított gitárhoz való javuló hozzáférhetőséggel a heavy metal is utat talált a fényre.⁴ Röviden összefoglalva, a klasszikus heavy metal egy kifejezetten lokális szintér eredménye (a másik alapvetésnek számító Judas Priest is Birmingham szülötte), annak is egy specifikus társadalmi osztálya, a munkanélkülivé vált munkáscsaládok hozzájárulása a könnyűzene történetéhez. A fiatal, fehér, kékgalléros férfiak agresszív helyi zenéje az, amely az elmúlt lassan 50 évben sok szempontból átfordult annak totális ellenpólusába: elég egy szempillantást vetnünk Európa metalzenei térképére, amelyet Jakub Marian állított össze,⁵ és láthatjuk, hogy kifejezetten a (szub)kulturális divatok sorába sorolható ma az anyaműfaj.

Mint minden művészeti válfaj, a heavy metal is hosszú fejlődésen ment keresztül, ami a mai napig sem állt meg. Az 1980-as évek közepétől meginduló fragmentálódás és radikalizálódás⁶ az extrém metal néven ismert, ernyő jellegű elnevezés alá gyűjtötte össze az újonnan létrejövő alzsánereket. Az olyan beszédes nevű nagyobb irányzatok, mint a black metal, a death metal, a doom metal, a power metal vagy a thrash metal mellett ezek fúziós formái is utat találtak maguknak. A *Map of Metal* néven ismertté vált, szintén térképszerű vizualitással elkészített honlap segítségével igen plasztikusan, sőt szónikusán kaphatnak az érdeklődők betekintést az ext-

³ Moore, Ryan M.: *The Unmaking of the English Working Class: Deindustrialization, Reification and the Origins of Heavy Metal = Heavy Metal Music In Britain*, szerk. Gerd Bayer, Farnham, Ashgate, 2009, 144–147.

⁴ Cope, Andre L.: *Black Sabbath and the Rise of Heavy Metal Music*, Farnham, Ashgate, 2010, 9–15.

⁵ Jakub Marian. <https://jakubmarian.com/number-of-metal-bands-per-capita-in-europe/> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

⁶ Weinstein, Deena: *Heavy Metal: The Music and Its Culture*, DaCapo Press, 2002, 43–45.

rém metal fejlődésébe.⁷ Az extrém metal tehát azon metal zenei műfajok közös elnevezése, amelyek a heavy metalhoz képest is nonkonformista megközelítéssel lépnek stúdióba és színpadra.

Ahogy a heavy metal mintegy páriaként tekint önmagára a többségi kultúrával szemben, úgy az extrém metallal egyetemben a kívülállók elitizmusát is magára öltötte. Központi ideái között megtaláljuk a lázadás, a hatalom és az örület jegyeit.⁸ Egy underground műfajról beszélünk tehát, amely belső szabályrendszere megköveteli annak művelőitől és követőitől bizonyos feltételek teljesítését. Ahhoz, hogy egy metal zenekar elfogadható legyen, meg kell őrizze autentikusságát, nem nyithat a szélesebb piac és sikerek felé, zenéjének lehetőség szerint kompromisszummentesnek kell lennie. Amely zenekar túl széles közönség számára befogadható, megvádolható azzal, hogy eladta zenei kifejezésének a tisztaságát a sikerért. Ennek megfelelően a műfajok nagy százaléka hangsúlyozza a lokalitást, annak ellenére, hogy az internetnek is köszönhetően mára már globálissá vált.

A szubkultúrában a szigorú, a belső szabályok és a hitelesség rendszerét konzerválni akaró hozzáállás elsősorban a rendszeren kívül állók felé közvetítetik, míg a bent lévőkkel szemben jóval megengedőbb. Ennek talán legékesebb példája, hogy a többségi társadalom által deviánsnak ítélt szexuális beállítottság, például a homoszexualitás elfogadásra talál, aminek két kiemelt példája Rob Halford a világhírű Judas Priest énekese⁹ és Kristian Espedal, a világhírhedt Gorgoroth korábbi és a wyrd jelenlegi énekese.¹⁰ Mindketten nyíltan vállalják homoszexualitásukat, a metal-közösség mégsem vetette ki magából emiatt őket. A kívül esetleg elítélt devianciák tehát bent elfogadásra találnak. Mindezek tükrében lássuk a nemzeti romantika irányait.

⁷ *Map of Metal*. <https://mapofmetal.com/> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

⁸ Walser, Robert: *Running with the Devil: Power, Gender and Madness in Heavy Metal Music*, Wesleyan University Press, 1993, 2–3.

⁹ *New Musical Express*. <https://www.nme.com/news/music/judas-priest-13-1296456> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

¹⁰ *Gorgoroth frontman opens up about his sexual orientation = Blabbermouth*. <http://www.blabbermouth.net/news/gorgoroth-frontman-opens-up-about-his-sexual-orientation-i-ve-never-made-any-secret-about-it/> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

Nemzeti romantika

Az Európa-szerte elterjedt különféle pogány metal-műfajok közül most kettőt emelnék ki, a viking és a kelta metal. A viking metal talán a legnépszerűbb a műfajcsaládból, egyike az első olyan műfajoknak, amelyeket esetenként kizárólag a szövegi program alapján neveztek el, nem pedig a zenei kifejezőmód után. A Skandináviára jellemző lokális színtér mára szintén globálissá nőtte ki magát. Az alapvetően antiklerikális és ezzel némileg antikeresztény program a viking múltat idealizálja, afféle „régén minden jobb volt” nosztalgiával vegyítve. Az antikeresztény vonal sok esetben megjelenik explicite is a szövegekben, gyakorta magasztalva Lindisfarne kolostorának 793-as kirablását, ami egyébként a viking kor kezdetének egyezményes dátuma is.¹¹ Mivel a skandináv országok megtérése a középkor során lassú és problémás folyamat volt, amely talán sosem ment végbe teljesen, érthető is az alapfelállás. A körülbelül 1400 éves ír kereszténység és mai katolicizmus már jóval keményebb dió a kelta metál esetében, amely Írországból származik, és főleg ott népszerű.

A viking metal első képviselője a svéd Bathory, amelynek 1988-as lemeze, a *Blood Fire Death*¹² már borítójával is megadja az alaphangot: Peter Nicolai Arbo, a norvég romantika XIX. századi festőjének képét kölcsönzi. A képen Odin isten égi seregének vonulását láthatjuk, amelyre felkerült a zenekari logó és az album címe. A viking metal díszletének tehát a legfontosabb elemei az istenek történetei, köztük főleg Thor, Odin és Loki hármasa, a világ teremtése, annak vége, vagyis a Ragnarök, emellett a hősi sagák és a romantikus festészet szolgálnak inspirációul. A szintén svéd Amon Amarth talán a legismertebb példa, akiktől egy szövegrészlet vezetnék elő, a már említett Thor isten magasztalását.¹³ Az *Asator* című dal jegyzetben olvasható részlete szinte közhelyesnek mondható a vikinges zenekarok között, ez a közhelyesség azonban nem feltétlenül az elcsépeltséget, hanem a Thor által megformált harcosi ideál jelentőségét emeli ki számunkra, mintegy letűnt példaként állítva a hallgatók elé. A viking metal természetesen nem csak szöveges program: egy sor olyan zenekart is ismerünk amely autentikus hangszereket is alkalmaz a metal hangszerei mel-

¹¹ Brink, Stefan – Price, Neil (szerk.): *The Viking World*, New York, Routledge, 2008, 5.

¹² Bathory: *Blood Fire Death*, Under One Flag, 1988.

¹³ „[...] *Lightning cracks the blackened sky / hear the thunder chariot ride / All brave men with hearts of war / Ride the path of mighty Thor [...]*” Amon Amarth: *Asator* = *With Oden on Our Side*, Metal Blade Records, 2006.

lett, viking folk metalt játszva. A díszlet szó leírása megköveteli, hogy még véletlenül se menjek el amellett a jelenség mellett, miszerint igen gyakori a viking zenekarok esetében a színpadi megjelenés kiegészítése pl. autentikus pajzsokkal, viking hajók méretarányos makettjeivel, amelyet a német- finn Leaves Eyes esetében is láthatunk, elég, ha csak néhány pillantást vetünk a koncertjeiken készült fényképekre.¹⁴

A Feröer-szigetekről származó Tyr zenekar, amely nevében a germán pantheon had- és igazságistenét idézi fel,¹⁵ egy lemezborítóra való utalással szerepel most. A 2009-es *By The Light of the Northern Star*¹⁶ fedőlapján egy felfegyverkezett vikinget látunk, aki ledönt egy fakeresztet. A zenekar frontemberével volt lehetőségem néhány éve interjút készíteni, amelyben önmagát kulturális pogányként határozta meg.¹⁷ Tehát a viking múlt kutatása és felélesztése számára nem vallási, sokkal inkább világnézeti, hogy azt ne mondjam, politikai kérdés. A borítón látható program és a kulturális pogányság ideálja szépen rezonál többek között az újpogány kultuszok múltba menekülő tendenciára, de erről később ejtünk bővebben szót.

Ha pedig szóba került a germán pogányság és a szélsőségek, devianciák köre a metal szcénában, akkor elkerülhetetlen, hogy szót ejtsenek a nemzeti szocialista black metal néven ismert marginális alműfajról. A black metal kifejezőmódjai és erőteljes sátánista/antikeresztény beállítódása mintegy predesztinálja a műfajt a náci eszmék befogadására, általánosságban azonban elmondható, hogy a követelményként támasztható antiszemitizmus nem szerves része a black metalnak. A nemzeti szocialista black metal olyan marginális műfaj, amely maroknyi alkotóra és szintén kevés követőre korlátozódik, ezt a (black) metal közösség igyekszik is kivetni magából. Ennek ékes példája a Metalheads Against Racism nevű szervezet, amelynek tagjai gyakorta pogány zenekarok, germán szimbolikával, mégis elhatárolódva a náci bélyegtől.¹⁸

Ennek tükrében a svéd Marduk a metalt körülvevő félreértések rendszerének iskolapéldája. Adott egy zenekar, amely antikeresztény, és máso-

¹⁴ Lásd a Leaves' Eyes hivatalos Facebook-lapján található *MFVF 2016 – Special Viking Ship Show* című albumot: https://www.facebook.com/pg/leaveseyesofficial/photos/?tab=album&album_id=10154731731083901 (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

¹⁵ Daly, Kathleen N.: *Norse Mythology A–Z*, New York, Chelsea House, 2010, 108.

¹⁶ Tyr: *By The Light of the Northern Star*, Napalm Records, 2009.

¹⁷ „Kulturális pogány vagyok” = *Hardrock.hu*. <http://hardrock.hu/?q=node/24056> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

¹⁸ Lásd a szervezet honlapját: <http://www.metalheadsagainstracism.org/> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

dik világháborús hadtörténeti tematikával alkot szövegeket és borítókat (ez jól előtérbe kerül a *Panzer Division Marduk*, a *Frontschwein* és a *Viktoria* albumok borítóin, amelyek világos utalásokat tesznek a német haditechnikára és felszerelésre), ezzel szinte a náci jelző elé rohanva. A Marduk híres-hírhedt a türelmetlen és agresszív világlátásáról, mégis inkább egy félreértés alapján sütötték rá a bélyeget: a hadtörténeti és a sátánista témák elkülönülnek a szövegekben, antiszemitizmusnak pedig nyoma sincs. Sokkal világosabb a görög Wolfnacht esete, amely a tipikus nemzeti szocialista black metal: dalszövegeivel, zenekari képeivel és borítóival is nyíltan kötődik a nácizmushoz. Példaként jegyzetben olvasható egy szövegrészlet,¹⁹ amelyet talán bővebben elemeznünk sem kell. Természetesen még egy ilyen szöveg is könnyedén védhető volna az alkotói szabadságra és a képes beszédre való hivatkozással, de ha megtekintjük az egyszemélyes projekt zenekari képeit,²⁰ akkor kétségünk sem lehet, hogy a pogány romantika feladata elsősorban antiszemita tartalmak közvetítése.

A kelta metal esetében egy példát hoznék, Írországból. A Cruachan 2018-as albumának témája a Hugh O'Neill által vezetett, az angol uralmat ledönteni kívánó ír felkelés.²¹ Két keresztény állam harcol tehát egymással ebben a történetben, azonban pogány elemek szövődnek a dalszövegekbe,²² a harcba induló írek a kelta halálistennőt, Morrigan hívják segítségül. A hollóval reprezentált istennő jelenik meg az albumborítón is, ahol egy véres kelta keresztén ül. Ez utóbbi szinte nemzeti jelkép ma Írorszában, amely pogány motívumokkal keveredik, mitológiai szinten kifejezve a történelmi ellentétet a két nemzet, az írek és az angolok között. A kelta metal kevésbé rendelkezik ambivalens belső elhajlásokkal, mint azt a viking metalnál tapasztalhattuk az NSBM irányt tekintve, így az elsősorban Írorszában erős, gyakorta népzenevel feldúsított zene és szövegvilág jelen keretek között nem kap több teret.

¹⁹ „Black bubonic plague to the jewish tribes / Crawling disease shall spread among the filthy race / Pest shall fall upon their greedy cities / Zion shall suffer from the deaths / The omens proceed the coming of the ancient malediction / Black masses of ravens shall feast upon their rotten bodies” Wolfnacht: *Black Bubonic Plague (Part II) = Dawn of Heathens*, Christhunt Productions, 2007.

²⁰ Lásd a zenekar Encyclopedia Metallum profilján található képét: <https://www.metal-archives.com/bands/Wolfnacht/7540> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

²¹ 1593–1603, az ún. „kilencéves háború”.

²² „[...] *The Goddess dressed in black. / The phantom queen of war, / Many names have been bestowed, / Many forms I do endure! [...] Crafting courage in the hearts, / Of warriors bold and true. / Victory blood and honour, / These gifts I give to you! [...]*” Cruachan: *Queen of War = Nince Years of Blood*, Trollzorn Records, 2018.

Exkurzus: Pusztító romantika

A romantikus érzületek pusztító aspektusa, vagyis az 1992 és 95 közötti norvég templomgyújtogatási hullám megkerülhetetlen, de most csak egy apró exkurzusnyi időnk van rá. Az osloei Helvete, vagyis Pokol körbe tartozó zenekarok, vagy a teljesség igénye nélkül a Mayhem, a Burzum és az Emperor tagságának egy része a '90-es évek elején tapasztalt első bevándorlási hullámon is felbuzdulva látott neki a hagyományos norvég fatemplomok módszeres pusztításának. A kereszténységgel és így a globalizációval szembeni harc ilyen formája extrém, de akár mondhatjuk azt is, hogy tipikusan skandináv.

Az ellenállás fokát olyan jelenségekben is megláthatjuk, mint a Burzum zenekar központi alakjának tekinthető zenész névváltoztatása. A kereszténység fő ellensége ugyanis Kristian Vikernes néven látta meg a napvilágot, amit harca kezdetén Vargra változtatott: ez óskandináv szó farkast jelent, és kiemelt szerepet foglal el nemzete mitológiájában. A téma könyvtárnyi irodalommal rendelkezik a bulvár,²³ a profi zenei zsurnalizmus²⁴ és a tudományos kutatások területéről is,²⁵ így elégséges csak utalnom a jelenségre.

Nemzetközi romantika

Ismeretes és egészen megdöbbentő tapasztalat viking vagy kelta metal zenekarokkal találkozni Európán kívül. Kontinensünk más részein talán még megérthetjük a közös kulturális örökség okán Dél- és Kelet-Európában is germános zenét játszó zenekarok létezését, de ha tekintetünket Amerika felé fordítjuk, ott nagyon hasonló palettával találkozhatunk. Milyen oka lehet egy Európán kívüli zenekarnak arra, hogy például skandináv germán témákkal foglalkozzon? A másodlagos szimbolizmus fogalma juthat eszünkbe ezekben az esetekben. Vagyis nem a skandináv nemzeti múlthoz való kötődés vezérli az ilyen zenekarokat, hanem az, hogy a saját zenei példaképük ezeket a témákat dolgozza fel. A szimbólum tehát nem

²³ Moynihan, Michael – Søderlind, Didrik: *Lords of Chaos: The Bloody Rise of the Satanic Metal Underground*, Feral House, 2003.

²⁴ Patterson, Dayal. *Black Metal: Evolution of the Cult*, Port Townsend, Feral House, 2013.

²⁵ Dornbusch, Christian – Killguss, Hans-Peter: *Unheilige Allianzen: Black Metal Zwischen Satanismus, Heidentum und Neonazismus*, Hamburg, Unrast Verlag, 2005.

nosztalgikus, inkább aktuális. Természetesen az USA-ból származó esetleg *vikingeskedő* bandáknál van némi kulturális kötődés, de azt hiszem, ott sem sok. Egy példát emelnék csak ki, az USA-ból származó Iced Earth *Great Heathen Army* c. dalát, melynek egy részlete kivetítve jegyzetben olvasható.²⁶ A szöveg az elmúlt években igen sikeresé váló, szintén amerikai *Vikings*²⁷ tévésorozatra rezonál, annak 4. évadának második felének történéseit végigkövetve, Posztónadrágos Ragnar halálától addig, míg a fiai bosszút nem állnak érte. Remek kérdés, hogy Ragnar sagája hatott mindkét alkotóra vagy a zenekar a sorozatból inspirálódott-e a másodlagos szimbolizmus követve?

Exkurzus: Ős-romantika és kulturális emlékezet

Mivel a kapcsolódó témák száma szinte kimeríthetetlen, csak az említés szintjén utalok a szintén igen különleges, kanadai Ex Deo zenekarra, amely ókori római díszletű metalt játszik. Eddigi albumaik mindegyike a római történelem valamely kiemelt szegmensével foglalkozott, debütáló lemezükön igen sokféle témából merítve, míg a következő kettőn egyrészt Caligula császár uralma, másrészt a pun háborúk kora elevenedett meg. A zenekar frontembere, Mauricio Iacono olasz származású, így ősei hazája iránt érzett romantikus érzületei elevenedhetnek meg zenekara munkásságában. A kulturális emlékezet záró példája pedig a szintén izraeli Melechesh. A banda frontembere és alapítója iraki származású (ma Németországban él), aki helyhez kötődő identitása révén belép az iraki-asszír kontinuitásba,²⁸ elég, ha csak albumborítói motívumaira vetünk egy pillantást, amelyeken az ókori Közel-Kelet ma Párizsban, Berlinben vagy Londonban megcsodálható kincsei (is) beemelésre kerülnek. A Melechesh azon vonulatot erősíti, ahol csak a külsőségek és a szövegek kötődnek egy már letűnt világhoz, de zenéjük is igyekeznek idomulni az ideáljaikhoz. A hagyományos zenei elemek mind a Közel-Kelet mai tradícióiból kerülnek

²⁶ „*Throw the pagan king into this pit of serpents / He was a threat to Ella's greed / See the heathens rise and fight for honor / Tyr will guide us into rightful victory [...] One thousand heathens breach the gates / Pray to your God, you'll meet your faith / Your kingdom's falling one by one / We take control, nowhere to run... [...]*” Iced Earth: *Greath Heathen Army* = *Incorruptible*, Century Media Records, 2017.

²⁷ Hirst, Michael (rend.): *Vikings*, History Channel, 2013–2019.

²⁸ Komoróczy Géza: *Meddig él egy nemzet – A nemzet történeti látószövege*, Pozsony, Kalligram, 2011, 107–111.

ki, szintén jól bemutatva a Jan Assmann által is felvázolt kulturális emlékezet működésének elemeit, ami az idő előrehaladtával az eredeti, ősi elemek megőrzése mellett a manifeszt korhoz is igazodik bizonyos részek átvariálásával.²⁹

Lázadás és globalizáció – Összegzés

A heavy és az extrém metal ethoszának középpontjában a lázadás és a hatalom megszerzése és gyakorlása áll. Ez alapján a tétel alapján az 1968-as események után beállt vallási változások mind arrafelé tendálnak, hogy a metal egyház- és kereszténységkritikus kell, hogy legyen. A globális helyett tehát a lokálisra koncentrálnak, remek táptalaj számára a kereszténység előtti hitvilág. Nem elfelejthető ennek megfelelően a Lavey-féle sátánizmus³⁰ hatása sem. Ma a sátánizmusnak két formáját ismerjük, az úgynevezett ezoterikust és a teoretikust. Előbbi vallási keretek között közelít a sátánhoz, míg az utóbbiban csak absztrakt szimbólumként jelenik meg. A teoretikus irányzatokban a sátán egyenlő a lázadással, amely kiemel a tömegeből.³¹ Az Aleister Crowley óta elterjedt „tedd, amit akarsz”³²-tétel betetőzése ez tehát, amely találkozik a New Age vallási piacának sokszínűségével.

Lefordítva ezt a metal nyelvére, az underground etika³³ meghatározza, hogy minden, ami a nyugati értékrend mai formája előtti, az autentikus és kanonizálható. Ami alternatíva lehet a kereszténységgel szemben, az passzívan beépíthető, aktívan pedig tűzzel is akár elpusztítható. A kulturális emlékezet olyan nosztalgikus változatával találkozunk itt, amely szerint a kereszténység nélkül tehát jobb az élet, ezzel bizonyos újpogány mozgalmak gondolataihoz is kapcsolódva. Ennek az eredménye tehát a

²⁹ Vö. Assmann, Jan: *A kulturális emlékezet – Írás, emlékezés és a politikai identitás a korai magaskultúrákban*, Budapest, Atlantisz Könyvkiadó, 2013, 69–71. – A „hideg” és a „meleg” emlékezés dialektikájában.

³⁰ Dyrendal, Asbjørn: *Devilish Consumption: Popular Culture in Satanic Socialization*, Numen 55, 2008, 78–80.

³¹ Nietzsche gondolkodásában a „nyájtól” való elszakadás kiemelt téma és hivatkozási pont a mai napig, vö. Nietzsche, Friedrich: *The Antichrist*, The Project Gutenberg, 2006. <https://www.gutenberg.org/files/19322/19322-h/19322-h.htm> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

³² Melton, J. Gordon: Crowley, Aleister in Melton, J. Gordon (szerk.): *Encyclopedia of Occultism and Parapsychology I*, New York, Gale, 2001, 361.

³³ Patterson, Dayal: *i. m.*, 2013, 310–319.

nemzeti romantikával átítatott kvázi újpogány metal, amely nem vallási, sokkal inkább világnézeti rendszer, amely elsősorban nem valami mellett, hanem valamivel szemben határozza meg magát.

Felhasznált irodalom

Nyomtatott anyagok

- ASSMANN, Jan: *A kulturális emlékezet – Írás, emlékezés és a politikai identitás a korai magaskultúrákban*, Budapest, Atlantisz Könyvkiadó, 2013.
- BRINK, Stefan – PRICE, Neil (szerk.): *The Viking World*, New York, Routledge, 2008.
- COPE, Andre L.: *Black Sabbath and the Rise of Heavy Metal Music*, Farnham, Ashgate, 2010.
- DALY, Kathleen N.: *Norse Mythology A–Z*, New York, Chelsea House, 2010.
- DORNBUSCH, Christian – KILLGUSS, Hans-Peter: *Unheilige Allianzen: Black Metal Zwischen Satanismus, Heidentum und Neonazismus*, Hamburg, Unrast Verlag, 2005.
- DYRENDAL, Asbjørn: *Devilish Consumption: Popular Culture in Satanic Socialization*, Numen 55, 2008, 68–98.
- KOMORÓCZY Géza: *Meddig él egy nemzet – A nemzet történeti látószöge*, Pozsony, Kalligram, 2011.
- MELTON, J. Gordon: Crowley, Aleister, in MELTON, J. Gordon (szerk.) *Encyclopedia of Occultism and Parapsychology I*, New York, Gale, 2001, 361.
- MOORE, Ryan M.: The Unmaking of the English Working Class: Deindustrialization, Reification and the Origins of Heavy Metal, in BAYER, Gerd (szerk.): *Heavy Metal Music In Britain*, Farnham, Ashgate, 2009, 143–160.
- MOYNIHAN, Michael – SØDERLIND, Didrik: *Lords of Chaos: The Bloody Rise of the Satanic Metal Underground*, Feral House, 2003.
- PATTERSON, Dayal: *Black Metal: Evolution of the Cult*, Port Townsend, Feral House, 2013.
- WALSER, Robert: *Running with the Devil: Power, Gender and Madness in Heavy Metal Music*, Wesleyan University Press, 1993.
- WEINSTEIN, Deena: *Heavy Metal: The Music and Its Culture*, DaCapo Press, 2002.

Internetes hivatkozások

- „Kulturális pogány vagyok”, *Hardrock.hu*. <http://hardrock.hu/?q=node/24056> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)
- Gorgoroth frontman opens up about his sexual orientation, *Blabbermouth*. <http://www.blabbermouth.net/news/gorgoroth-frontman-opens-up-about-his-sexual-orientation-i-ve-never-made-any-secret-about-it/> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

Jakub Marian. <https://jakubmarian.com/number-of-metal-bands-per-capita-in-europe/> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

Map of Metal. <https://mapofmetal.com/> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

Metalheads Against Racism. <http://www.metalheadsagainstracism.org/> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

MFVF 2016: *Special Viking Ship Show* című album: https://www.facebook.com/pg/leaveseyesofficial/photos/?tab=album&album_id=10154731731083901 (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

New Musical Express. <https://www.nme.com/news/music/judas-priest-13-1296456> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

NIETZSCHE, Friedrich: *The Antichrist*, The Project Gutenberg, 2006, <https://www.gutenberg.org/files/19322/19322-h/19322-h.htm> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

WOLFNACTH: *Encyclopedia Metallum*. <https://www.metal-archives.com/bands/Wolfnacht/7540> (Letöltés ideje: 2019. 02. 25.)

Idézett zenei albumok

Amon Amarth: *With Oden on Our Side*, Metal Blade Records, 2006.

Bathory: *Blood Fire Death*, Under One Flag, 1988.

Cruachan: *Nince Years of Blood*, Trollzorn Records, 2018.

Iced Earth: *Incorruptible*, Century Media Records, 2017.

Tyr: *By The Light of the Northern Star*, Napalm Records, 2009.

Wolfnacht: *Dawn of Heathens*, Christhunt Productions, 2007.